

б) реалізується у відповідних процесуальних формах. Вчені, виходячи з ознак адміністративної відповідальності, дають свої визначення і характеристику особливостей даного виду юридичної відповідальності. В. Колпаков виділяє три основні погляди щодо поняття адміністративної відповідальності. Згідно з першою, – це застосування до правопорушника заходів примусу (А. Коваль, Ю. Битяк, В. Зуй та інші); згідно з другою – це визначення обмежень майнових, а також особистих благ і інтересів за здійснення адміністративних правопорушень (Є. Герасименко, Є. Додін, А. Комзюк та інші); згідно з третьою, адміністративна відповідальність – це сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням до суб'єкта проступку адміністративних стягнень (І. Голосніченко та інші).

Отже, в юридичній літературі стосовно проблеми і визначення адміністративної відповідальності існують різні підходи, які суттєво відрізняються один від одного. Адміністративній відповідальності властивий ряд специфічних ознак, які відрізняють її від інших видів юридичної відповідальності. Так, вона застосовується за делікти, що не містять великої суспільної небезпеки, тобто адміністративні проступки, і в окремих випадках її заходи можуть застосовуватися також при звільненні від кримінальної відповідальності, тобто за діяння, що містять ознаки злочинів, які не становлять великої суспільної небезпеки.

#### *Література*

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у 2-х т.: Том 1. Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К.: Юридична думка, 2004. – 584 с.

2. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: [монографія] / В. К. Колпаков; Нац. акад. внутр. справ України. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.

3. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посібник / за заг. ред. А. Т. Комзюка – Х.: Ун-т внутр. справ, 1998. – 120 с.

УДК 340.5(043.2)

**Тимкович І. І.**, старший викладач,  
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

### **ПРАВОВА ДОКТРИНА В ПОРІВНЯЛЬНОМУ ПРАВОЗНАВСТВІ: ОГЛЯД НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

У науці порівняльного правознавства усталеними є підходи компаративістів щодо розгляду правової доктрини як одного з об'єктів порівняльного правознавства, що виступає складовим елементом правової реальності (правової дійсності), одного з чинників вирішення питання

періодизації розвитку порівняльного правознавства та одного з критеріїв співставлення сучасних правових сімей.

За сучасних умов трансформації національної правової системи, суттєвих змін законодавства й масштабного реформування державних і громадянських структур суспільства правова доктрина як один з об'єктів порівняльного правознавства не втрачає актуальності її дослідження. Відтак, слушною є думка І. В. Семеніхіна, який підкреслює, що нова соціально-правова реальність в Україні формується на фоні інтеграційних процесів. Тому вступ, тісна співпраця з європейськими інституціями дає можливість значно збагатити вітчизняний досвід, традиції правотворення за рахунок здобутків європейської і світової правової думки. Одним із таких здобутків, зазначає науковець, є рух до визнання правової доктрини як чинника, що фактично впливає на правотворчу і правозастосовну практику [1, с. 127].

У зв'язку із зазначеним вище, заслуговують на увагу наукові напрацювання М. Є. Мочульської. Власне, вони й обумовлені вирішенням питання вдосконаленням законотворчого процесу в Україні з урахуванням здобутків юридичної науки та позитивного досвіду іноземних держав шляхом проведення порівняльно-правового дослідження впливу правової доктрини на законотворчість у континентальному праві на прикладі України й Німеччини за такими формами, як розробка понятійно-категоріального апарату і юридичної техніки; вплив на свідомість законодавця; розробка науковцями-правниками законопроектів; безпосереднє закріплення положень правової доктрини у тексті закону; безпосереднє посилення на положення правової доктрини у проекті закону; проведення правових (у тому числі науково-правових) експертиз законопроектів; участь науковців-правників у процесі розгляду та обговорення законопроектів. Досліджені форми впливу правової доктрини на правотворчість, підкреслює М. Є. Мочульська, мають позитивне значення, адже використання правової доктрини у процесі законотворчості є передумовою прийняття науково обґрунтованих та актуальних правових приписів, заповнення прогалин у правовому регулюванні суспільних відносин та усунення суперечностей у системі законодавства [2, с. 144-146].

Схожої думки дотримується й М. В. Кармаліта, яка, досліджуючи в дисертаційній роботі правову доктрину як джерело (форму) права, робить висновок, що у різних правових системах правова доктрина, незважаючи на всі відмінності історичного розвитку, наукових поглядів і стилів мислення, вирішує одні й ті ж юридичні проблеми. У зв'язку з цим, наголошує вказаний автор, правову доктрину слід розглядати як таке джерело (форму) права, що містить систему основоположних поглядів правознавців на державно-правові явища, науково обґрунтовує соціально важливі проблеми з метою більш ефективного їх вирішення та визначає

стратегічні перспективи правового розвитку держави. Таким чином, М. В. Кармаліта вказує на важливість дослідження суті правової доктрини не лише з точки зору теоретичного, а й практичного значення. Оскільки це є актуальним для визначення правильного напрямку правової політики держави у різних сферах життєдіяльності суспільства [3, с. 3-4]. До того ж автор обґрунтовує необхідність проведення порівняльно-правового аналізу правової доктрини як джерела (форми) права в країнах, віднесених до різних правових сімей з метою виявлення їх спільних рис та особливостей, що може бути корисним для побудови більш досконалої правової системи саме нашої країни та її системи законодавства [3, с. 181].

Нетрадиційним є розгляд правової доктрини разом з правосвідомістю і правовою культурою як ідеологічних факторів правової системи держави, котрі відходять на другий план. Натомість головна увага в компаративістських дослідженнях, як правило, приділяється формальним характеристикам правових систем: переважаюча форма права, ступінь кодифікації права, побудова системи права. Між тим, зауважує К. О. Петрова, саме ідеологічні фактори відіграють вирішальну роль у створенні правової «картини» будь-якої держави [4, с. 154].

Одним із засобів правової інтеграції та формування єдиного правового простору пострадянських держав, вважає Л. В. Сокальська, є доктринальний засіб, що на рівні юридичних наук та юридичної освіти здійснюється вченими юристами й викладачами шляхом узгодження науково-правових концепцій, складання єдиного глосарію юридичних понять та ін. [5, с. 205].

Отже, правова доктрина в певній правовій системі як теоретичне поняття й практичне явище виступає інструментом взаємодії не лише праворозуміння, а й юридичної практики, способом удосконалення регламентації правових відносин і чинником розвитку міждержавних наукових зв'язків.

#### *Література:*

1. Семеніхін І. В. Правова доктрина: поняття та особливості / І. В. Семеніхін // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Вип. 18. – 2009. – С. 127-139.
2. Мочульська М. Є. Вплив правової доктрини на законотворчість у континентальному праві (на прикладі України, Росії та Німеччини) // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. праць / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. П. Тихого, М. М. Цимбалюка, І. С. Гриценка; упор. О. В. Кресін, І. М. Ситар. – Львів: Львівськ. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 620 с.
3. Кармаліта М. В. Правова доктрина – джерело (форма) права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / М. В. Кармаліта; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 199 с.
4. Петрова Е. К. Теоретико-методологические особенности изучения

зарубежних правових систем (на прикладі правової системи США) // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. праць / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. П. Тихого, М. М. Цимбалюка, І. С. Гриценка; упор. О. В. Кресін, І. М. Ситар. – Львів: Львівськ. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 620 с. – С. 153-156.

5. Сокальская Л. В. Интеграция национальных правовых систем постсоветских государств // Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: зб. наук. праць / за ред. Ю. С. Шемшученка, В. П. Тихого, М. М. Цимбалюка, І. С. Гриценка; упор. О. В. Кресін, І. М. Ситар. – Львів: Львівськ. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 620 с. – С. 203-206.

УДК 351.005(043.2)

**Череватюк В. Б.**, к.і.н., доцент,

**Свідіна О. Д.**, студентка,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

## **КОНФЛІКТИ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ, ЇХ СУТНІСТЬ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ**

На всіх етапах свого існування людство зустрічалося з різноманітними труднощами і проблемами, які повинно було долати для того, щоб покращити або навіть зберегти своє існування. Це спонукало його до поглиблення знань, зокрема, і до вивчення конфліктів. Адже саме такі знання дозволяли управляти конфліктами і вміло розв'язувати їх. Сучасний етап розвитку суспільства в Україні супроводжується конфліктами між виконавчою та законодавчою владою, партіями й рухами, окремими політичними лідерами, фракціями у Верховній Раді України, Апаратом Президента й апаратом уряду, між центральною і місцевою владою, а також владою і різними верствами населення. Це свідчить про те, що в процесі формування нової для України політичної системи проблема конфлікту потребує як наукового осмислення, так і розробки технологій запобігання конфлікту і його розв'язання.

Теоретико-методологічні здобутки таких відомих науковців, як Р. Дарендорф, Л. Козер, К. Боулдінг, Т. Парсонс дали можливість установити основні характеристики конфліктного протистояння в державно-управлінській сфері. Серед досліджень сучасних вітчизняних науковців важливе значення мають роботи: Ю. Барабаша, Л. Герасиної, Н. Діденко, А. Єзерова, Ю. Тодики, В. Цветкова.

На особливості виникнення й розвитку конфліктів у державному управлінні впливають такі обставини, як тип політичної системи й особливості політичної культури. В узагальненому вигляді на підставі аналізу фактологічної бази можна констатувати, що структура конфлікту в державному управлінні складається з низки усталених зв'язків між його